

MICHAŁ PASZKOWSKI
Lublin
ORCID: 0000-0002-2751-8550

Stanowisko Prawa i Sprawiedliwości wobec wpływu gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2* na bezpieczeństwo energetyczne państw Europy Środkowej

Wprowadzenie

Ważnymi inwestycjami o charakterze międzynarodowym, oddziałującymi w dużym zakresie na bezpieczeństwo energetyczne Polski oraz państw Europy Środkowej, były projekty budowy gazociągów podmorskich na dnie Morza Bałtyckiego, które połączyły bezpośrednio Federację Rosyjską z Republiką Federalną Niemiec. Kwestia powstania gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2* była przedmiotem debaty politycznej w Polsce, a przedstawiciele poszczególnych ugrupowań w zróżnicowany sposób podchodzili do tych inwestycji. W sposób szczególny Prawo i Sprawiedliwość (PiS) prezentowała negatywne stanowisko wobec współpracy rosyjsko-niemieckiej w obszarze energii. Dla przedstawicieli tej formacji politycznej oba gazociągi stanowiły realne, namacalne zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego Polski oraz państw Europy Środkowej.

Stanowisko PiS wobec powstania gazociągów rosyjsko-niemieckich było niepodważalne. Traktowano inwestycję w kategoriach realnego zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego¹ Polski oraz państw Europy Środ-

¹ Bezpieczeństwo energetyczne jest bardzo ważną kategorią badawczą. Dwa współcześnie dominujące w stosunkach międzynarodowych kierunki, a więc realizm i liberalizm, odmiennie definiują to pojęcie. Dla PiS bliższe jest podejście realizmu, które jest państwocentryczne. Tym samym nie jest najważniejsza cena importu surowców energetycznych, a zdolność państwa do zapewnienia dostępu do kluczowych nośników energii (odmiennie stanowisko reprezentuje nurt liberalny). W konsekwencji PiS bliższe będzie traktowanie bezpieczeństwa energetycznego

kowej². Dlatego też przedstawiciele PiS podkreślali wielokrotnie na różnych forach zasadność zarówno blokowania realizacji budowy gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2*, jak i wskazywali na potrzebę realizacji konkretnych projektów służących wzmocnieniu bezpieczeństwa energetycznego Polski oraz państw Europy Środkowej. W tym też kontekście uważali, że jedynie zwiększenie dostępności w tym regionie gazu ziemnego z innych kierunków będzie stanowić rozwiązanie służące realizacji polityki dywersyfikacji źródeł oraz kierunków dostaw tego surowca. Wskazywali na zasadność budowy m.in. terminalu regazyfikacyjnego w Świnoujściu oraz gazociągu *Baltic Pipe*. Tylko zapewnienie dostępu do gazu ziemnego innego niż z Federacji Rosyjskiej stwarzało przesłanki dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego państw Europy Środkowej.

Formułowane przez polityków PiS zastrzeżenia wobec budowy gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2* nie były odosobnione. Przedstawiciele wielu partii politycznych (m.in. Platforma Obywatelska, Polskie Stronnictwo Ludowe, Sojusz Lewicy Demokratycznej) odnosili się wielokrotnie do realizacji inwestycji i jednocześnie wykazywali na różne czynniki, które mogły zadecydować o zasadności budowy lub wstrzymaniu projektu (Paszkowski 2023). Na tle tych partii politycznych stanowisko PiS miało charakter najbardziej wyrazisty i było bezsprzeczne (Paszkowski 2022: 122–124).

Celem artykułu jest analiza myśli politycznej³ PiS wobec budowy rosyjsko-niemieckich gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2* oraz wpływu tych inwestycji na bezpieczeństwo energetyczne państw Europy Środkowej. W tym kontekście kluczowa była odpowiedź na trzy pytania badawcze: 1) jak politycy tego ugrupowania oceniali zasadność budowy tych gazociągów; 2) jakie argumenty były podnoszone przez PiS w zakresie powstania gazociągów; 3) jak politycy tej formacji politycznej traktowali wpływ budowy gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2* na bezpieczeństwo energetyczne państw Europy Środkowej. Z uwagi na brak opracowań badanego tematu w tekście zostały przeanalizowane głównie wypowiedzi przedstawicieli poszczególnych partii politycznych, wyrażane m.in. w trakcie posiedzeń Sejmu RP oraz wy-

jako „nieprzerwanego dostępu do źródeł energii w każdym czasie, w różnych formach i ilości umożliwiającej prawidłowe funkcjonowanie państwa” (Paszkowski 2015: 101–102).

² W artykule poprzez pojęcie Europa Środkowej należy rozumieć państwa środkowoeuropejskie zrzeszone w formacie tzw. Trójmorza (Polska, Czechy, Węgry, Słowacja, Rumunia, Bułgaria, Chorwacja, Słowenia, Litwa, Łotwa, Estonia i Austria).

³ Przez myśl polityczną należy rozumieć „wszelką formę refleksji nad rzeczywistością polityczną, niezależnie od stopnia rozwoju, wewnętrznej spójności i systematyzacji oraz uteoretyzowania i konkretyzacji” (Jachymek, Paruch 2001: 11).

wiadów dla środków masowego przekazu. Rozważania zawarte w artykule ujawniają główne argumenty formułowane przez polityków tego ugrupowania politycznego na temat znaczenia rosyjsko-niemieckich gazociągów ułożonych na dnie Morza Bałtyckiego dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego państw Europy Środkowej. Punktem wyjścia analiz była teza, że PiS traktowało budowę gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2* w kategoriach fundamentalnego zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego Polski oraz państw Europy Środkowej, a wszelkie działania w postaci realizacji konkretnych projektów energetycznych (np. budowa terminalu regazyfikacyjnego w Świnoujściu, gazociąg *Baltic Pipe* etc.) były podejmowane, aby przeciwdziałać rosyjsko-niemieckiej współpracy w dziedzinie energii⁴. Podjęcie badanego tematu było istotne z uwagi na brak studiów dotyczących stanowiska tej formacji politycznej wobec budowy gazociągów.

Stanowisko wobec budowy gazociągu *Nord Stream 1*

Politycy PiS wielokrotnie przez wiele lat akcentowali brak ekonomicznej zasadności powstania gazociągów rosyjsko-niemieckich ułożonych na dnie Morza Bałtyckiego. Podnosili przy tym liczne argumenty o charakterze politycznym, ekonomicznym, administracyjnym, technicznym oraz środowiskowym (Kaczyński 2006: A5; Kaczyński 2009: 5–7; Prawo i Sprawiedliwość 2005: 49; Sanecka-Tyczyńska, Bąk 2011: 226–228; Wilczyńska 2007). W ocenie Lecha Kaczyńskiego, prezydenta RP w latach 2005–2010, „dywersyfikacja dostaw ropy i gazu jest głównym celem strategicznym dla Polski i żadne porozumienie UE z Rosją w sprawie gwarancji dostaw nie może tego zastąpić”. Prezydent jednocześnie podkreślał, że gazociąg „umożliwi Moskwie szantażowanie swych sąsiadów bez stwarzania zagrożenia dla jej stosunków z Europą Zachodnią” (Kaczyński 2006). Podobnego zdania był Kazimierz Michał Ujazdowski, poseł PiS, który twierdził, że projekt miał „absolutnie fundamentalne znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego Polski, a tym samym dla bezpieczeństwa narodowego, fundamentalne i oczywiście niekorzystne, obniżające poziom ochrony bezpieczeństwa energetycznego Polski” (Ujazdowski 2005).

⁴ Analiza projektów politycznych służących zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego państwa stanowi zagadnienie będące przedmiotem badań nad myślą polityczną partii politycznych (Paszkowski 2015: 99–109).

Wobec budowy gazociągu *Nord Stream 1*⁵ kierowano siedem głównych zarzutów, które dotyczyły zarówno bezpieczeństwa energetycznego Polski, jak i państw Europy Środkowej. Po pierwsze wskazywano, że realizowany projekt będzie omijał terytorium Polski, w efekcie czego nastąpi zmniejszenie pozycji RP jako państwa tranzytowego dla rosyjskich surowców energetycznych. Konsekwencją takiego poglądu było przeświadczenie, że nastąpi w związku z tym pogłębienie jednostronnej zależności Polski od dostaw gazu ziemnego z Federacji Rosyjskiej (Stanowisko Ministerstwa Gospodarki... 2007). Jednocześnie dowodzono, że projekt miał charakter polityczny, a nie ekonomiczny. PiS podkreślało, że w efekcie jego realizacji pozycja Polski w Unii Europejskiej została ograniczona (Polska otrzyma... 2007). Jak podkreślał wówczas L. Kaczyński, „można podejrzewać, że powodem [budowy gazociągu rosyjsko-niemieckiego – M. P.] jest ominięcie Polski i Litwy, aby nie trzeba było dostarczać gazu równocześnie do Europy Zachodniej i Polski” (Kaczyński 2006).

Po drugie oceniano, że rosyjsko-niemieckie przedsięwzięcie oddalało możliwość realizacji alternatywnego projektu gazociągu *Amber*, którym gaz ziemny z Federacji Rosyjskiej byłby dostarczany drogą lądową przez terytoria państw bałtyckich (Litwy, Łotwy, Estonii) oraz Polski do RFN (Stanowisko Ministerstwa Gospodarki... 2007).

Po trzecie, podnoszono ujemny wpływ realizacji inwestycji na środowisko naturalne, w tym florę i faunę Morza Bałtyckiego, które miałyby oddziaływać na wszystkie państwa tego basenu morskiego (Polska wystąpi... 2005; [AK] 2006: 3; [asop, pap] 2007: A4). Politycy PiS obawiali się: 1) zaburzenia ekosystemu poprzez zmniejszenie zasolenia akwenu oraz wzrostu zanieczyszczenia związkami fosforu; 2) naruszenia składowisk broni chemicznej stanowiących pozostałość po II wojnie światowej; 3) zniszczenia wraków i innych zabytków znajdujących się na dnie morza (np. zakopanych w mule dennym w okolicach Bornholmu), stanowiących ogólnoeuropejskie dziedzictwo kulturowe (Polska wystąpi... 2005; Stanowisko Ministerstwa Gospodarki... 2007; Tunia 2007: 5; [a.ła] 2007: B2).

Po czwarte, podkreślano duże wątpliwości związane z ekonomicznym uzasadnieniem realizacji inwestycji. Artykułowane przesłanki obejmowały: 1) kwestię wielkości złóż gazu ziemnego w Rosji; 2) obawy w zakresie możliwości wypełnienia gazociągu surowcem (skala produkcji); 3) brak całościowego

⁵ Pierwotnie projekt nosił nazwę *Nord Stream* (Gazociąg Północny) i był realizowany przez spółkę *Nord Stream AG*, ale w 2011 r., w momencie zainicjowania projektu budowy drugiego gazociągu łączącego złoża gazu ziemnego w Federacji Rosyjskiej z Niemcami (właścicielem spółka *Nord Stream 2 AG*) rozpoczęto potocznie nazywać gazociąg *Nord Stream 1*.

wykorzystania dostępnych mocy przesyłowych w gazociągach, którymi firmy rosyjskie dostarczały gaz ziemny do Europy (natężenie poziomu tranzytu surowców przez terytorium Ukrainy); 4) ograniczony dostęp inwestorów zagranicznych do zasobów złóż surowców energetycznych na terytorium Rosji – politycy PiS podnosili, że zwiększenie wydobycia gazu ziemnego w Federacji Rosyjskiej będzie wymagało dużych nakładów inwestycyjnych oraz zastosowania nowoczesnych technologii (współpraca międzynarodowa); 5) wysokie koszty budowy gazociągu, które mogły mieć bezpośrednie przełożenie na cenę gazu ziemnego na rynku europejskim; 6) prognozowane zapotrzebowanie UE na gaz ziemny. W tych uwarunkowania wskazywano, że wśród celów polityki energetycznej UE było zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym, co mogło skutkować zmniejszonym zapotrzebowaniem na gaz ziemny z Rosji (Stanowisko Ministerstwa Gospodarki... 2007).

Po piąte prognozowano, że budowa gazociągu *Nord Stream 1* utrudni dywersyfikację źródeł dostaw gazu ziemnego do UE. Podnoszono kilka argumentów, które generalnie dotyczyły: 1) blokowania przez spółkę *OAO Gazprom* bezpośrednich dostaw gazu ziemnego na rynek UE, przede wszystkim z regionu Morza Kaspijskiego (np. projekt gazociągu *Nabucco*); 2) realizacji strategii firm rosyjskich obejmującej dywersyfikację dróg w miejsce dywersyfikacji źródeł dostaw; 3) ograniczenia zapotrzebowania gazu ziemnego w postaci skroplonej (*LNG*) w Europie, z uwagi na niewielką chłonność rynku (zbyt duża ilość rosyjskiego surowca) oraz niski poziom konkurencyjności UE w porównaniu z obszarem Azji i Pacyfiku; 4) obaw wynikających z możliwości ograniczenia znaczenia gazociągu Jamał-Europa Zachodnia do transportu rosyjskiego gazu ziemnego (zmniejszenie wielkości przesyłu surowca) lub też całkowitego wstrzymania dostaw gazu ziemnego do Polski oraz innych państw Europy Środkowej bez ograniczenia transportu surowca do państw Europy Zachodniej (stosowanie „szantażu gazowego”) (Instytut Politologii 2005).

Po szóste dowodzono, że realizacja inwestycji negatywnie wpłynie na budowę wspólnej polityki energetycznej UE. Politycy PiS stali na stanowisku, że zawarta dwustronna umowa pomiędzy Federacją Rosyjską a RFN była sprzeczna z interesem Polski, państw bałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia) oraz pozostałych państw Europy Środkowej, a jednocześnie była jednoznacznym argumentem na rzecz braku solidarności wśród państw UE (Wicha 2021: 357). Podnoszono, że jest to zagrożenie dla spójności UE, ponieważ zawarta umowa mogła grozić nieporozumieniami i podziałami (Meller 2006; Rydel 2009: 490; Węglarczyk 2006: 1).

Po siódme argumentowano, że realizacja inwestycji negatywnie wpłynęłaby na rozwój polskich portów morskich nad Morzem Bałtyckim. Dowodzono, że

gazociąg, z uwagi na jego położenie na dnie morza oraz „przecięcie” toru podejściowego do portu w Świnoujściu, ograniczyłby możliwość rozwoju gospodarki morskiej w Polsce. W szczególności obawiano się, że rosyjsko-niemiecka inwestycja zagrozi budowie terminalu regazyfikacyjnego w Świnoujściu (Brudziński: gdy PiS... 2011; Losz, Maszewski: 2011: 1, 3; Maszewski 2010: 6).

Podsumowując, stanowisko PiS wobec budowy gazociągu *Nord Stream 1* było jednoznacznie negatywne i wielokrotnie komunikowane przez przedstawicieli tego ugrupowania politycznego. W ocenie PiS tego typu inwestycja stanowiła realne zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego Polski oraz państw Europy Środkowej. Podnoszono w tym względzie różnorakie argumenty i starano się prezentować je na forum międzynarodowym. W sposób szczególny podkreślano, że gazociąg powstał wbrew solidarności energetycznej i stanowił namacalny dowód bliskich relacji rosyjsko-niemieckich, które mogły wpłynąć na kształt rynku energii w Europie Środkowej.

Stanowisko wobec budowy gazociągu Nord Stream 2

Zainicjowany w 2011 r. przez Rosję i Niemcy projekt budowy kolejnego gazociągu (*Nord Stream 2*) był, podobnie jak gazociąg *Nord Stream 1*, przedmiotem ożywionej dyskusji politycznej w Polsce oraz na świecie. Pomimo aneksji Półwyspu Krymskiego w 2014 r. przez Federację Rosyjską inwestycja była kontynuowana. W trwającej debacie politycy PiS, będąc zarówno w opozycji parlamentarnej, jak i decydując o kierunkach polityki energetycznej Polski po 2015 r., w sposób jednoznaczny wskazywali na szkodliwość powstania gazociągu. W szczególności po aneksji Półwyspu Krymskiego prezentowali na forum krajowym oraz międzynarodowym kierunki polityki zagranicznej agresora oraz rolę, jaką mógł w tym względzie odegrać rosyjsko-niemiecki gazociąg.

W momencie przejścia przez PiS władzy w Polsce w 2015 r. politycy tego ugrupowania pełniący funkcje państwowe podjęli dwukierunkowe działania zmierzające do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego Polski. Z jednej strony rozpoczęto kampanię na rzecz blokady budowy gazociągu *Nord Stream 2* na arenie międzynarodowej, w celu pozyskania jak największej liczby sojuszników, w tym z państw Europy Środkowej, przeciwko realizacji inwestycji. Natomiast z drugiej strony, podjęto liczne działania służące zwiększeniu zdolności importowych gazu ziemnego poprzez realizację projektów infrastrukturalnych (m.in. rozbudowa terminalu LNG w Świnoujściu, powrót do budowy gazociągu Baltic Pipe) (Paszkowski 2022a: 154–155; Paszkowski 2022b: 102–106).

W zakresie budowy gazociągu *Nord Stream 2* politycy PiS wielokrotnie podkreślali negatywne znaczenie tej inwestycji zarówno dla bezpieczeństwa energetycznego Polski, jak i państw Europy Środkowej. W tym kontekście podnosili wiele uwag, z czego siedem miało decydujące znaczenie:

Po pierwsze, możliwość szantażowania państw Europy, w tym także z Europy Środkowej (Sasin 2022; Premier Mateusz Morawiecki... 2022). Politycy PiS podkreślali, że gazociąg stwarzał możliwość dobrowolnego wstrzymywania dostaw (manipulowanie przepływami), aby wywołać kryzys energetyczny w Europie. Tego typu działania Rosja podejmowała w 2021 r., kiedy zmniejszała dostawy surowca do Europy, w tym nie wypełniała magazynów na kontynencie⁶. Mniejszy poziom wypełnienia magazynów w Europie oraz rosnące zapotrzebowanie na surowiec na świecie (odbudowa gospodarcza po pandemii COVID-19) był czynnikiem oddziałującym na notowania gazu ziemnego na rynkach surowcowych. Tym samym było to narzędzie nacisku polityczno-gospodarczego na państwa Europy. W ocenie Michała Kurtyki, ministra klimatu i środowiska, mający wówczas miejsce „wielokrotny wzrost cen gazu to świadoma polityka Rosji, która w ten sposób chce wyrzucić presję na Europejczyków, by jak najszybciej uruchomić *Nord Stream 2*” (Kurtyka 2021). Podobnego zdania był premier RP Mateusz Morawiecki, który twierdził, że Rosja „sztucznie pogłębia kryzys energetyczny, by wymusić uruchomienie gazociągu *Nord Stream 2*” (Morawiecki: Putin rozgrywa... 2022). Natomiast w momencie wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej w lutym 2022 r. Rosja liczyła na możliwość certyfikacji gazociągu, pomimo iż proces ten został formalnie wstrzymany przez Olafa Scholza, kanclerza Niemiec (ab: 2023) i wywierała wówczas presję na rynku gazu ziemnego w celu nakłonienia rządów państw UE do zniesienia sankcji (Putin od samego... 2022).

Po drugie, zwiększenie zależności od dostaw gazu ziemnego z Rosji oraz utrzymanie monopolistycznej pozycji Rosji w regionie Europy Środkowej (Premier: wojna na... 2022; Wicha 2018: 403). Politycy PiS wielokrotnie podkreślali, że budowana przez lata zależność energetyczna w sposób szczególnie dotyczyła RFN i wpływała na kształtowaną przez to państwo politykę energetyczną. Podnoszono, że budowa gazociągu *Nord Stream 2* służyła zwiększeniu dostępnego wolumenu gazu ziemnego od jednego dostawcy na tamtejszym rynku (Jakie zapasy gazu... 2022). W ocenie Piotra Naimskiego, sekretarza stanu,

⁶ Spółka *Gazprom* przed wybuchem wojny rosyjsko-ukraińskiej była właścicielem/współwłaścicielem magazynów gazu ziemnego w Europie, w tym Niemczech (Rehden, Jemgum, Entzel, Katarina), Holandii (Bergermeer), Austrii (Haidach), Republice Czeskiej (Dambořice) oraz Serbii (Banatski Dvor).

pełnomocnika rządu do spraw strategicznej infrastruktury energetycznej, gazociąg *Nord Stream 2* wpływał na „utrzymanie rosyjskiego monopolu na dostawy gazu do Europy Środkowej” (Żylińska 2021). Jeszcze dalej szedł prezydent Andrzej Duda, który twierdził, że „stawia [gazociąg – M. P.] pod ogromnym znakiem zapytania również w jakimś sensie suwerenność energetyczną wielu państw Unii Europejskiej, bo bardzo wzmacnia i bardzo monopolizuje pozycję rosyjskiego dostawcy gazu na rynku Unii Europejskiej” (Wywiad Andrzeja Dudy... 2021).

Po trzecie, materializacja procesu dobrowolnego ograniczenia lub zmniejszenia dostaw surowca. Politycy PiS podkreślali, że budowa gazociągu *Nord Stream 2* miała fundamentalne znaczenie dla bezpieczeństwa państw Europy Środkowej, gdyż poprzez taką infrastrukturę Rosja mogła odciąć dostawy surowców do wybranych państw (Prezydent: *Nord Stream...* 2021). Tym samym poprzez gazociąg rosła zależność polityczna oraz logistyczna. Jak podkreślał Grzegorz Tobiszowski, sekretarz stanu w ministerstwie energii: „umacnianie dominującej pozycji Rosji jako eksportera surowców energetycznych w Unii jest sprzeczne z koncepcją Unii Energetycznej i priorytetami bezpieczeństwa dostaw” (Wiceminister Tobiszowski... 2017).

Po czwarte, utrudnienie liberalizacji rynku gazu ziemnego w Europie oraz zwiększenie możliwości oddziaływania cenowego Rosji na gospodarki państw europejskich. Jak podkreślał M. Morawiecki, gazociąg „potencjalnie może być instrumentem dyktatu cenowego” (Premier: *Nord Stream...* 2021). Podobnego zdania był P. Naimski, który podnosił, że „Rosjanie manipulując cenami w Europie zarabiają bardzo dużo pieniędzy, dostarczając mniej gazu” (Wolne głosy... 2022). Jednocześnie obawiano się zablokowania możliwości zapewnienia dostaw gazu ziemnego z innych, alternatywnych kierunków. W ocenie J. Sasińska, budowa gazociągu mogła „wymusić długotrwałe, długoletnie kontrakty na odbiorcach europejskich, tak aby zapewnić sobie wpływy budżetowe w dłuższej perspektywie czasu” (Sasińska 2022).

Po piąte, gazociąg *Nord Stream 2* stanowił narzędzie umożliwiające zwiększenie nacisku na politykę Ukrainy oraz UE. Tego typu działania mogły doprowadzić do negatywnych konsekwencji dla bezpieczeństwa europejskiego. W grudniu 2021 r. M. Morawiecki podkreślał, że następuje „zacieśnienie pętli politycznej, energetycznej wokół naszego wschodniego sąsiada, wokół Ukrainy, a to z kolei może rodzić daleko idące konsekwencje polityczne i dla Polski, i dla Unii Europejskiej” (Premier: NS 2... 2021). Podobnego zdania był poseł PiS Janusz Kowalski, który twierdził w czerwcu 2021 r., że „realizacja projektu *Nord Stream 2* w istocie otwiera drogę do agresji Rosji na Ukrainę” (Kowalski 2021).

Po szóste, gazociąg łamał solidarność polityczno-energetyczną w Europie. Politycy PiS w sposób szczególny podkreślali, jak ważne było zachowanie jedności europejskiej w relacjach z Rosją, mając jednocześnie świadomość znaczenia dla tego procesu gazociągu *Nord Stream 2*. Jak podkreślał P. Naimski, „*Nord Stream 2* to projekt polityczny, to nie tylko symbol, ale faktyczny element współpracy niemiecko-rosyjskiej i efekt pewnego porozumienia. Porozumienie to ma siac nieufność, podważać solidarność w strukturach Zachodu, między członkami UE, między partnerami z NATO” (Wolne głosy... 2022; Żylińska 2021). Podobnego zdania był Zbigniew Rau, który twierdził, że gazociąg „dzieli państwa Unii Europejskiej i dzieli państwa NATO” (Rau o *Nord Stream 2*... 2021).

Po siódme, ograniczanie konkurencji na rynku gazowym państw UE. W ocenie PiS gazociąg negatywnie wpływał na realizowane projekty energetyczne. Jak uważał M. Kurtyka, „podejmowanie dalszych działań w celu ukończenia budowy nowego gazociągu [*Nord Stream 2* – M. P.], umacniającego pozycję rosyjskiego przedsiębiorstwa na rynku europejskim, należy odczytywać wyłącznie w kategorii próby dalszego zamykania rynków Europy Środkowo-Wschodniej przez podmiot posiadający na tych rynkach od wielu lat pozycję dominującą” (Minister Kurtyka... 2021). Tym samym takie działania mogły doprowadzić do zwiększenia presji i rozchwiania rynku gazu ziemnego w całej Europie (Małecki 2022).

Uogólniając, należy stwierdzić, że budowa gazociągu *Nord Stream 2* stanowiła w opinii przedstawicieli PiS realne zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego Polski oraz państw Europy Środkowej. Wysoki poziom uzależnienia od dostaw surowców energetycznych, przy jednoczesnym braku realnych warunków na dostawy gazu ziemnego z alternatywnych kierunków powodował, że zdaniem PiS kolejny energetyczny projekt rosyjsko-niemiecki mógł doprowadzić do przeorganizowania rynku gazu ziemnego w tym regionie. Ważnym elementem tego projektu było przede wszystkim podnoszone przez polityków tego ugrupowania przekonanie o możliwym zbrojnym ataku Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, co ostatecznie nastąpiło w lutym 2022 r.

Podsumowanie

Kwestie bezpieczeństwa energetycznego odgrywały zdaniem PiS kluczowe znaczenie w funkcjonowaniu państwa. Politycy tej formacji politycznej podkreślali, że jedynie zróżnicowana struktura dostaw gazu ziemnego umożliwiała ograniczenie oddziaływania podmiotów zewnętrznych, w tym przede wszystkim Federacji Rosyjskiej na bezpieczeństwo państwa. W tym też kontekście

należy wskazać, że dla PiS kwestia budowy gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2* stanowiła niezwykle ważne miejsce w poglądach ugrupowania na politykę zagraniczną Federacji Rosyjskiej oraz RFN. Uważano, że były to – wbrew argumentom używanym przez zwolenników realizacji inwestycji – projekty o charakterze politycznym, a nie ekonomicznym. Celem bowiem budowy gazociągów była polityzacja współpracy gospodarczej pomiędzy Rosją a państwami Europy Środkowej oraz ograniczanie zdolności importowych gazu ziemnego z innych alternatywnych kierunków. W ocenie PiS projekty były wymierzone w bezpieczeństwo energetyczne tego regionu i miały ograniczyć zdolność do reagowania w sytuacjach kryzysowych. Najbardziej obrazowym elementem takich działań była polityka energetyczna Federacji Rosyjskiej w 2021 r. (ograniczanie dostępności gazu ziemnego w Europie) oraz atak zbrojny na Ukrainę w 2022 r. (w efekcie wybuchu konfliktu zbrojnego oraz działań podejmowanych przez Federację Rosyjską spółka *Gazprom* jednostronnie wycofywała się z umów na dostawy surowca do państw Europy Środkowej, w tym m.in. do Polski i Bułgarii).

Negatywne stanowisko wobec rosyjsko-niemieckich projektów infrastrukturalnych wymuszało potrzebę realizacji alternatywnych inwestycji służących wzmocnieniu bezpieczeństwa energetycznego Polski oraz państw Europy Środkowej. W tym też celu PiS realizował program obejmujący m.in. rozbudowę terminalu LNG w Świnoujściu oraz budowę gazociągu *Baltic Pipe*. Zasadniczo politycy tej formacji politycznej opowiadali się za rozwojem współpracy energetycznej na osi północ-południe, co miało zwiększyć dostępność gazu ziemnego w Europie Środkowej z kierunków alternatywnych do Rosji. Dla PiS niezwykle ważne było zatem, aby realizowane konkretne projekty energetyczne umożliwiały budowę bardziej liberalnego rynku gazu ziemnego w Europie Środkowej, gdzie Rosja byłaby jedynie jednym z kilku dostawców surowca.

Dla PiS budowa gazociągów *Nord Stream 1* oraz *Nord Stream 2* miała istotny wpływ na postrzeganie zagrożeń o charakterze energetycznym. Realizacja rosyjsko-niemieckiego projektu stwarzała w ocenie polityków tego ugrupowania realne zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego Polski oraz państw Europy Środkowej. Politycy tej formacji obawiali się, że gazociągi będą negatywnie oddziaływać zarówno na bezpieczeństwo w regionie, jak i podejmowane przez poszczególne państwa w Europie Środkowej wysiłki na rzecz zapewnienia alternatywnych dostaw surowca. Wpływ budowy gazociągów był jednoznacznie negatywny i stanowił jedną z ważniejszych kwestii spornych w relacjach z państwami UE, w szczególności RFN. Formułowane oraz realizowane przez PiS projekty energetyczne w Polsce (m.in. budowa terminalu LNG

w Świnoujściu, gazociąg *Baltic Pipe*, interkonektor Polska-Litwa, interkonektor Polska-Słowacja) pozwoliły na tworzenie bardziej zróżnicowanej struktury dostaw gazu ziemnego nie tylko do Polski, ale także innych państw w Europie Środkowej (m.in. Litwy, Łotwy, Estonii, Słowacji).

Opinie wyrażone w publikacji prezentują wyłącznie poglądy autora i nie mogą być utożsamiane ze stanowiskiem Instytutu Europy Środkowej.

Bibliografia

Archiwa

- Archiwum autora, *Prawo i Sprawiedliwość, IV Rzeczpospolita – Sprawiedliwość dla Wszystkich. Program 2005*, [b.m.w.] 2005.
- Archiwum Zakładowe Ministerstwa Gospodarki, *Stanowisko Ministerstwa Gospodarki wobec projektu Gazociągu Północnego*, DRO-IV-260-78-MK/07.
- Instytut Politologii, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu (Zbiory Dokumentacji Życia Politycznego), 2005, *TVPI, Debata Prezydencka: Lech Kaczyński, Donald Tusk*, min. 11:09–11:11.

Opracowania

- [a.ła] (2007, kwiecień 26), *Polska nie zamierza ułatwiać budowy bałtyckiego rurociągu*, „Rzeczpospolita” nr 98 (7695).
- [AK] (2006, listopad 10–12), *Gazociąg groźny dla środowiska*, „Nasz Dziennik” nr 263 (2673).
- [asop, pap] (2007, maj 29), *Czy gazociąg zniszczy Bałtyk*, „Rzeczpospolita” nr 124 (7721).
- Jachymek J., Paruch W. (2001), *Wstęp*, Jachymek J., Paruch W., (red.), *Więcej niż niepodległość. Polska myśl polityczna 1918-1939*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Kaczyński J. (2006, lipiec 24), *Wszystkim ministrom założę teczkę*, rozm. M. Subotić, G. Gauden, P. Jabłoński, A. Stankiewicz, „Rzeczpospolita” nr 171 (7465).
- Kaczyński J. (2009), *Słowo wstępne*, (red.), Sz. Szynkowski vel Sęk, *Parlament Europejski a sprawa Gazociągu Północnego. Raport Marcina Libickiego. Biała Księga*, Poznań.
- Losz K., Maszewski W. (2011, luty 23), *Płytkie myślenie niszczy porty*, „Nasz Dziennik” nr 44 (3975).
- Maszewski W. (2010, październik 8), *Trybunał Stanu za gazociąg*, „Nasz Dziennik” nr 236 (3862).
- Paszkowski M. (2015). *Specyfika badań politologicznych nad myślą polityczną w zakresie bezpieczeństwa energetycznego państwa*, „Humanities and Social Sciences” nr 2(22): DOI: 10.7862/rz.2015.hss.22.
- Paszkowski M. (2022a), *Partie polityczne w Polsce wobec projektu budowy terminalu regazyfikacyjnego nad Morzem Bałtyckim w latach 2001-2011*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” nr 16(1), <https://doi.org/10.34862/rbm.2022.1.8>.
- Paszkowski M. (2022b), *Polish-Norwegian cooperation in the field of energy security in the political thought of Prawo i Sprawiedliwość (PiS) and Platforma Obywatelska (PO)*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” nr 1: doi: 10.48269/2451-0718-btip-2022-1-006
- Paszkowski M. (2022c), *The Issue of Poland's Dependence on Natural Gas Supplies from the Russian Federation in the Political Thought of Piotr Naimski: Selected Problems*. „Historia i Polityka” nr 42(49): doi: 10.12775/HiP.2022.034.

- Paszkowski M. (2023), *Sojusz państw Europy Środkowej w zakresie bezpieczeństwa energetycznego w myśli politycznej polskich partii politycznych* (w druku).
- Rydel M. (2009), *Partie polityczne w Polsce wobec projektu budowy Gazociągu Północnego*, Rutkowski, M. (red.), *Relacje nowych krajów Unii Europejskiej z Federacją Rosyjską (w basenie Morza Bałtyckiego)*, Białystok: WSZFIZ w Białymstoku.
- Sanecka-Tyczyńska J., Bąk B. (2011), *Koncepcje PiS polityki zagranicznej RP wobec RFN*, Jarosz A., Olszewski K. (red.), *Polityka zagraniczna III RP. 20 lat po przełomie*, t. 1, Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Tunia P. (2007, maj 31), *Zainwestujemy w energię odnawialną*, „Nasz Dziennik” nr 126 (2839).
- Węglarczyk B. (2006), *Gazowa zimna wojna*, „Gazeta Wyborcza” nr 105 (5110).
- Wicha T. (2018), *Stosunek Prawa i Sprawiedliwości do współpracy niemiecko-rosyjskiej*, „Humanities and Social Sciences” nr 3(25): doi: 10.7862/rz.2018.hss.62.
- Wicha T. (2021), *Absens carens. Studium o polityce zagranicznej Polski w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości (2001-2011)*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Źródła elektroniczne

- Brudziński: gdy PiS dojdzie do władzy, umożliwi rozwój portu w Świnoujściu* (2011), money.pl, https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/brudzinski;gdy;pis;dojdzie;do;wladzy;umozliwi;rozwoj;portu;w;swinoujsciu,65,0,825153.html (dostęp 9.01.2023).
- Jacek Sasin: trzeba wstrzymać oddanie Nord Stream2. Ta opinia pojawia się w całej Unii Europejskiej* (2022), Polskie Radio, <https://polskieradio24.pl/42/273/artukul/2906578,jacek-sasin-trzeba-wstrzymac-oddanie-nord-stream2-ta-opinia-pojawia-sie-w-calej-unii-europejskiej> (dostęp: 14.01.2023).
- Jakie zapasy gazu ma Polska? Jacek Sasin uspokaja: jesteśmy przygotowani na odcięcie dostaw przez Rosję* (2022), Polskie Radio, <https://polskieradio24.pl/5/1222/artukul/2905655,jakie-zapasy-gazu-ma-polska-jacek-sasin-uspokaja-jestesmy-przygotowani-na-odciecie-dostaw-przez-rosje> (dostęp: 19.02.2023).
- Kowalski, J. (2021). *Wypowiedź z dnia 15 czerwca 2021 r. w trakcie posiedzenia Sejmu RP Sejm RP*. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=31&dzien=1&wyp=34&view=S> (dostęp: 12.03.2023).
- Kurtyka: Wzrost cen gazu to element presji na uruchomienie Nord Stream 2* (2021),: 9.02.2023).
- Lech Kaczyński o Gazociągu Północnym i stosunkach z Rosją* (2006), https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/lech;kaczynski;o;gazociagu;polnocnym;i;stosunkach;z;rosja,173,0,168621.html (dostęp: 10.01.2023).
- Małecki M. (2022). Wypowiedź z dnia 6 października 2022 r. na posiedzeniu Sejmu RP, Sejm RP*. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=63&dzien=2&wyp=49&view=S> (dostęp: 15.01.2023).
- Meller S. (2006). Wypowiedź z dnia 15.02.2006 r. podczas debaty nad informacją ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2006 roku, Sejm RP*. <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/9a905bcb5531f478c125745f0037938e/beba027039771a4fc12574650037456b?OpenDocument> (dostęp: 15.02.2023).
- Minister Kurtyka: Dalsza budowa Nord Stream 2 zagraża bezpieczeństwu energetycznemu UE* (2021), Ministerstwo Klimatu i Środowiska, <https://www.gov.pl/web/klimat/minister-kurtyka-dalsza-budowa-nord-stream-2-zagraza-bezpieczenstwu-energetycznemu-ue> (dostęp: 4.03.2023).
- Morawiecki: Putin rozgrywa europejskie kryzysy z cyniczną precyzją* (2022), wGospodarce.pl, <https://wgospodarce.pl/informacje/107528-morawiecki-putin-rozgrywa-europejskie-kryzysy-z-cyniczna-precyzja> (dostęp: 18.01.2023).

- Olaf Scholz: *Wstrzymujemy certyfikację Nord Stream 2* (2023), Rzeczpospolita, <https://www.rp.pl/dyplomacja/art35730881-olaf-scholz-wstrzymujemy-certyfikacje-nord-stream-2> (dostęp: 4.05.2023).
- PiS *zaniepokojony »cichą zgodą Tuska na Nord Stream«* (2011), Wprost.pl, <https://biznes.wprost.pl/gospodarka/253166/pis-zaniepokojony-cicha-zgoda-tuska-na-nord-stream.html> (dostęp: 10.03.2023).
- Polska otrzyma skandynawski gaz?* (2007), WNP.pl, <https://www.wnp.pl/wiadomosci/polska-otrzyma-skandynawski-gaz,24770.html> (dostęp: 9.01.2023).
- Polska wystąpi do KE w sprawie zagrożenia ekologicznego na Bałtyku* (2005), WNP.pl, <https://www.wnp.pl/wiadomosci/polska-wystapi-do-ke-w-sprawie-zagrozenia-ekologicznego-na-baltyku,6102.html> (dostęp: 20.01.2023).
- Premier Mateusz Morawiecki: Baltic Pipe da nam niezależność od Rosji* (2022), Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, <https://www.gov.pl/web/premier/premier-mateusz-morawiecki-baltic-pipe-da-nam-niezaleznosc-od-rosji> (dostęp: 8.03.2023).
- Premier: Nord Stream 2 zwiększa możliwości Kremla, jeśli chodzi o nacisk na Ukrainę i Unię Europejską* (2021), WNP.pl, <https://www.wnp.pl/gazownictwo/premier-nord-stream-2-zwieksza-mozliwosci-kremla-jesli-chodzi-o-nacisk-na-ukraine-i-unie-europejska,516330.html> (dostęp: 4.02.2023).
- Premier: NS 2 zwiększa możliwości Kremla, jeśli chodzi o nacisk* (2021), wGospodarce.pl, <https://wgospodarce.pl/informacje/105013-premier-ns-2-zwieksza-mozliwosci-kremla-jesli-chodzi-o-nacisk> (dostęp: 17.01.2023).
- Premier: wojna na Ukrainie ujawniła też prawdę o Europie* (2022), wGospodarce.pl, <https://wgospodarce.pl/informacje/115786-premier-wojna-na-ukrainie-ujawnila-tez-prawde-o-europie> (dostęp: 15.02.2023).
- Prezydent: Nord Stream 2 jest błędem o znaczeniu strategicznym* (2021), wGospodarce.pl, <https://wgospodarce.pl/informacje/102114-prezydent-nord-stream-2-jest-bledem-o-znaczeniu-strategicznym> (dostęp: 10.01.2023).
- „*Putin od samego początku używa gazu, jako broni*”. Paweł Jabłoński o zapowiedzi Gazpromu (2022), Polskie Radio, <https://www.polskieradio.pl/399/7975/artykul/3003558,putin-od-samego-poczatku-uzywa-gazu-jako-broni-pawel-jablonski-o-zapowiedzi-gazpromu> (dostęp: 15.02.2023).
- Rau o Nord Stream 2: Jesteśmy przeciwnikami tego projektu* (2021), wGospodarce.pl, <https://wgospodarce.pl/informacje/98229-rau-o-nord-stream-2-jestesmy-przeciwnikami-tego-projektu> (dostęp: 10.02.2023).
- Sasin J. (2022). *Wypowiedź z dnia 12.01.2022 r. w trakcie posiedzenia Sejmu RP* (Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=46&dzien=1&wyp=281&view=S> (dostęp: 2.03.2023).
- Ujazdowski K.M. (2005). *Wypowiedź z dnia 7 lipca 2005 r. w trakcie posiedzenia Sejmu RP*, Sejm RP, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata4.nsf/9a905bcb5531f478c125745f0037938e/8b06639f0c713a8cc125747b0035c606?OpenDocument> (dostęp: 10.02.2023).
- Wiceminister Tobiszowski: Nord Stream 2 to sprawdzian dla europejskiej solidarności* (2017), Ministerstwo Aktywów Państwowych, <https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/wiceminister-tobiszowski-nord-stream-2-to-sprawdzian-dla-europejskiej-solidarnosci-2> (dostęp: 12.03.2023).
- Wilczyńska E. (2007). *Wypowiedź z dnia 15.02.2007 r. w trakcie posiedzenia Sejmu RP*, Sejm RP, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/9a905bcb5531f478c125745f0037938e/85280f544b54e9a8c125746500479cfc?OpenDocument> (dostęp: 20.02.2023).

Wywiad Andrzeja Dudy dla TVP Info (2021), Prezydent.pl, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wywiady/wywiad-andrzeja-dudy-dla-tvp-info-caly,4851> (dostęp: 10.03.2023).

Żylińska J. (2021), *Nord Stream jest wbrew interesom Polski*, „Dziennik Gazeta Prawna”, <https://edgp.gazetaprawna.pl/e-wydanie/58033,26-lipca-2021/73144,Dziennik-Gazeta-Prawna/758254,Nord-Stream-2-jest-wbrew-interesom-Polski.html> (dostęp: 25.02.2023).

Dr Michał Paszkowski, Instytut Europy Środkowej (michal.paszowski@ies.lublin.pl)

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne, gazociąg Nord Stream 1, gazociąg Nord Stream 2, myśl polityczna, partie polityczne, Prawo i Sprawiedliwość

Keywords: energy security, Nord Stream 1 gas pipeline, Nord Stream 2 gas pipeline, political thought, political parties, Law and Justice Party

ABSTRACT

The Law and Justice Party (PiS) has voiced specific opposition to the construction of the Nord Stream 1 and Nord Stream 2 pipelines. Politicians of this party have repeatedly negatively assessed Russian-German energy cooperation, raising the possibility that Central European countries may become reliant on Russian Federation energy supplies. Under these circumstances, they emphasized the necessity of implementing projects (such as the LNG terminal in Świnoujście and the Baltic Pipe pipeline) to diversify the sources and routes of natural gas supplies to Poland and Central European countries. The aim of the article was to analyse the political thought of Law and Justice on the construction of Russian-German gas pipelines Nord Stream 1 and Nord Stream 2 and the impact of these investments on the energy security of Central European countries.

The starting point of the analysis was the thesis that Law and Justice viewed the construction of the Russian-German gas pipelines as posing a serious threat to Poland and other Central European countries' ability to secure their energy supplies and took active measures to mitigate that threat.

The study, for the most part, analyzes the statements of representatives of various political parties, including those made during sessions of the Sejm of the Republic of Poland and in interviews with the media.